

Profesinė paslaptis vaistininko darbe – kas tai

ANDREJ RUDANOV

Advokatų kontora Sutkienė, Pilkauskas ir partneriai

Viena aktualiausių ir reikšmingiausių temų šiuolaikinėje sveikatos apsaugos srityje – gydymo (medicininė) paslaptis¹, kuri buvo saugoma nuo pirmųjų medicinos įsitvirtinimo momentų iki šių dienų. Kuriant Lietuvos nepriklausomą valstybę, gydymo paslapties apsauga buvo įtvirtinta keletame teisės aktų, numatant, kad sveikatos priežiūros specialistams draudžiama pažeisti asmens privataus gyvenimo ar asmens sveikatos informacijos, kuri sudaro asmens sveikatos paslaptį ir kurią jie sužinojo eidami profesines pareigas, konfidencialumą². Išimti iš šios taisyklės sudaro įstatymuose numatyti atvejai.

Ilgą laiką diskutuojant apie gydymo paslaptį buvo nagrinėjami santykiai tarp sveikatos priežiūros specialistų ir pacientų, neįtraukiant į šį santykį vaistininko. Praėjusiame „Farmacijos ir laiko“ numeryje buvo aptariami paciento privatumo ir pastarojo santykis su vaistininko pareigomis, nes *de facto* susiklosčiusi pacientų aptarnavimo vaistinėse praktika įtraukė vaistininką į paciento tęstinio gydymo procesą, ypač savigydos. Šios aplinkybės lėmė tiesioginį vaistininko, kaip vieno sveikatos sistemos specialistų, sąlytį su paciento asmens duomenimis, konfidencialią informaciją, jo gydymo paslaptimi. Retrospektyviai žvelgiant į farmacijos sektorių reglamentuojančius teisės aktus galima teigti, kad *de jure* paciento paslapties apsauga vaistininkui pareigos forma buvo įtvirtinta tik įsigaliojus Lietuvos Respublikos farmacijos įstatymui bei jį įgyvendinantiems teisės aktams. Antai, Geros vaistinių praktikos nuostatai, patvirtinti Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro 2007 m. birželio 15 d. įsakymu Nr. V-494, įtvirtino vaistininko galimybę rinkti, kaupti ir saugoti informaciją apie pacientus, analizuoti ir vertinti šiuos duomenis, sudaryti gydymo vaistiniais preparatais planą, taigi susipažinti su paciento sveikatos būkle, buvusiomis ir esamomis ligomis, t. y. su informacija, kuri laikytina gydymo paslaptimi.

Minėtos informacijos apie pacientą surinkimas ir analizė tiesiogiai susiję su farmacinės paslaugos, farmacinės rūpybos bei papildomų paslaugų teikimu vaistinėje. Atkreiptinas dėmesys, kad teisės aktai neapibūdina vaistininko žinomos paslapties kaip gydymo paslapties lygiaverčiu kontekstu, kaip sveikatos priežiūros specialistams. Tai pagrįsta, nes vaistininkas sužino tik tam tikrą paciento gydymo paslapties dalį, todėl rekomenduotina vartoti sąvoką „profesinė paslaptis“, aptariant vaistininko pareigą

***Savo šeimos, mokytojų ir medicinos
profesijos brolių akivaizdoje
iškilmingai prisiekiu, kad,
sutelkdamas visus savo sugebėjimus,
laikysiuosi šios priesaikos:***

<...>

***Šventai saugosiu man patikėtas
paslaptis.***

<...>

Hipokrato priesaikos ištrauka

Farmacijos teisė

saugoti tai, kas buvo sužinota apie pacientą.

Vaistininko profesinės paslapties esmė

Profesine paslaptimi pripažįstama informacija, kurią pagal įstatymus ar sutartį privalo saugoti tam tikros profesijos asmenys (advokatai, advokatų padėjėjai, gydytojai, auditoriai, aptariamam atveju – vaistininkai ir kt.), kurie gauna ją atlikdami jiems įstatymų ar sutarčių numatytas pareigas. Tai nustato Lietuvos Respublikos civilinio kodekso 1.116 straipsnis. Paslapties atskleidimas paprastai suprantamas kaip darbuotojo, kuriam paslaptis buvo patikėta arba žinoma dėl darbo, veikimas arba neveikimas, dėl kurio paslaptis tampa žinoma bent vienam asmeniui, neturinčiam teisės su ta paslaptimi susipažinti. Šis pažeidimas gali būti padaromas tiek tyčia, tiek dėl neatsargumo.

Atvejus, kai profesines teises ir pareigas atliekant gauta informacija nepripažįstama profesine paslaptimi, nustato įstatymai. Pavyzdžiui, sveikatos priežiūros specialistai privalo saugoti gydymo paslaptį, t. y. be paciento ar jų atstovų sutikimo neatskleisti informacijos apie paciento sveikatos būklę, diagnozę, prognozę, gydymą ir kitus asmeninio pobūdžio faktus, kuriuos sveikatos priežiūros darbuotojai sužinojo atlikdami profesines ar darbo pareigas. Aptariamam atveju vaistininkas įpareigojamas saugoti informaciją apie paciento sveikatos būklę, diagnozę, vartojamus vaistinius preparatus, įskaitant narkotinius ir (arba) psichotropinius preparatus ir pan. Paciento gydymo paslapties apimtį arba vaistininko profesinės paslapties ribas nustato Lietuvos Respublikos asmens duomenų teisinės apsaugos įstatymas³, Lietuvos Respublikos sveikatos sistemos įstatymas⁴, Lietuvos Respublikos pacientų teisių apsaugos ir žalos sveikatai atlyginimo įstatymas bei Asmens sveikatos paslapties kriterijai, patvirtinti Lietuvos Respublikos

sveikatos apsaugos ministro 1999 m. gruodžio 16 d. įsakymu Nr. 552⁵.

Vaistininko profesinė paslaptis susijusi su paciento kaip asmens neturtinių teisių ir vertybių apsauga, t. y. saugant paciento vardą, gyvybę, sveikatą, kūno neliečiamybę, garbę, orumą, privatų žmogaus gyvenimą.

Pažymėtina, kad tiek farmacinės paslaugos, tiek farmacinės rūpybos vykdymas tiesiogiai susiję su informacijos rinkimu, kaupimu bei apdorojimu apie pacientų gyvenimo faktus. Atkreiptinas dėmesys, kad Lietuvos Respublikos pacientų teisių ir žalos sveikatai atlyginimo įstatymas leidžia šią informaciją rinkti tik pacientui sutikus ir tik tuo atveju, jei tai yra būtina diagnozuoti ligai, gydyti ar slaugyti. Kadangi šis įstatymas daugiausia taikomas santykiams tarp sveikatos priežiūros įstaigos ir paciento, vaistininko (kartu vaistinės), santykiai su pacientu grindžiami Geros vaistinių praktikos nuostatais, bendrųjų teisės aktų nuostatais bei iš dalies pagal įstatymo analogiją minėto įstatymo nuostatais.

Pabrėžtina, kad, vaistininkui saugant savo profesinę paslaptį, privalo užtikrinti paciento teisę į pastarojo privataus gyvenimo neliečiamumą, vadovaujamosi nuostata, kad paciento interesai ir gerovė yra svarbesni už visuomenės interesus. Už neteisėtą konfidencialios informacijos apie pacientą rinkimą bei naudojimą atsakoma teisės aktų nustatyta tvarka. Ši atsakomybė buvo aptarta praėjusiam „Farmacijos ir laiko“ numeryje.

Vaistininko profesinės paslapties turinys

Kaip jau buvo minėta, vaistininko profesinė paslaptis skiriasi nuo gydymo paslapties tuo, kad nėra atskirai išskirta bei aptarta teisės aktuose bei apima tik dalį gydymo paslapties. Vaistininko profesinės paslapties turinį galima atskleisti sistemiskai analizuojant tokius teisės aktus kaip Geros vaistinių praktikos nuostatai, Vaistininko teisių ir pareigų paskirstymo aprašas, patvir-

tintus Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro 2007 m. kovo 26 d. įsakymu Nr. V-197, Vaistų receptų rašymo ir vaistų išdavimo (pardavimo) gyventojams taisyklės, patvirtintos Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro 2002 m. kovo 8 d. įsakymu Nr. 112.

Išanalizavus nurodytus teisės aktus, vaistininko profesinę paslaptį sudarytų:

- 1) Pacientą identifikuojantys tiesioginiai duomenys (vardas, pavardė, asmens kodas, gyvenamasis adresas). Ši informacija tampa žinoma suteikiant farmacinę paslaugą išduodant nereceptinius vaistinius preparatus ir (arba) parduodant receptinius vaistinius preparatus bei teikiant farmacinę rūpybą.
- 2) Paciento sveikatos būklės informacija (nusiskundimai, ligos, jų gydymą ir profilaktiką susijusių preparatų vartojimas). Ši informacija surenkama farmacinės rūpybos bei nereceptinių vaistinių preparatų pardavimo atveju.
- 3) Specialūs (ypatingi) paciento duomenys (alergiškumas, žalingi įpročiai). Ši informacija surenkama farmacinės rūpybos bei nereceptinių vaistinių preparatų pardavimo atveju.
- 4) Pacientui išduoti (parduoti) vaistiniai preparatai, ypač tuo atveju, jeigu pacientas įsigyja preparatų su narkotinėmis ir (arba) psichotropinėmis medžiagomis (visais preparatų pardavimo (išdavimo) atvejais).
- 5) Paciento gydymo vaistiniais preparatais planas ir jo korekcijos, gaunami rezultatai, jų aptarimas su pacientą gydančiu sveikatos priežiūros specialistu.
- 6) Paciento biocheminiai ir fiziologiniai parametrai, kurie tapo žinomi vaistininkui suteikus paslaugas vaistinėje. Pabrėžtina, kad šioms paslaugoms teikti turi būti įrengta atskira patalpa ar vieta vaistinėje, o gauti rezultatai teikiant minėtas paslaugas turi būti registruojami.

Farmacijos teisė

- 7) Informacija apie paciento šeimos narius bei jų sveikatos būklę, kiek ši informacija susijusi su pačiu pacientu. Ši informacija tampa žinoma perduodant nereceptinius vaistinius preparatus ir teikiant farmacinę rūpybą.

Pabrėžtina, kad užtikrinant vaistininko profesinės paslapties apsaugą vaistinė privalo saugoti paciento duomenis, vadovaudamasi ne tik minėtais teisės aktais, bet ir asmens duomenų apsaugą reglamentuojančiais teisės aktais.

Atsakomybė už profesinės paslapties atskleidimą

Vaistininko atsakomybę už profesinės paslapties atskleidimą galima būtų skirti į tris atsakomybės grupes – civilinę, administracinę ir baudžiamąją.

Civilinės atsakomybės atveju vaistininkas privalės atlyginti pacientui padarytą turtinę bei neturtinę žalą atskleidus paciento paslaptį. Aptariamu atveju paciento neturtinė žala – tai jo kaip asmens fizinis skausmas, dvasiniai išgyvenimai, nepatogumai, dvasinis sukrėtimas, emocinė depresija, pažeminimas, reputacijos pablogėjimas, bendravimo galimybių sumažėjimas ir kita, teismo įvertinti pinigais. Plačiau apie vaistininko ir vaistinės atsakomybę už pacientui padarytą žalą buvo rašyta leidinyje „Farmacija ir laikas“ 2008 m. Nr. 5.

Administracinė atsakomybė siejama su licencijos galiojimo panaikinimu bei teismo sprendimu paskirti administracinę nuobaudą vadovaujantis Lietuvos Respublikos administracinių teisės pažeidimų kodeksu. Vaistininko licencijos galiojimo panaikinimas, kaip administracinė

sankcija, būtų taikomas vadovaujantis Lietuvos Respublikos farmacijos įstatymo 4 straipsnio 9 dalies 2 punktu, t. y. jeigu vaistininkas padarė farmacinės veiklos pažeidimų, sukėlusį sunkias pasekmes, kurias nustatė farmacinę veiklą kontroliuojančios institucijos, arba tos pačios dalies 5 punktu, kai vaistininkui uždrausta verstis vaistininko praktika įsiteisėjusiu teismo sprendimu.

Teismo sprendimas paskirti administracinę nuobaudą priimamas vadovaujantis Lietuvos Respublikos administracinių teisės pažeidimų kodekso 44(3) straipsnio 1 dalimi, kuri numato, kad farmacijos praktikos sąlygų pažeidimas užtraukia baudą nuo vieno šimto iki vieno tūkstančio litų. Tuo atveju, jeigu baudimas bus pakartotinis, skiriama bauda nuo penkių šimtų iki dviejų tūkstančių litų.

Baudžiamosios atsakomybės atveju vaistininkas, atskleidęs profesinę paslaptį, būtų traukiamas atsakomybėn pagal Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 168 straipsnį už neteisėtą informacijos apie asmens privatų gyvenimą atskleidimą ar naudojimą. Kodeksas numato, kad tas, kas be asmens sutikimo viešai paskelbė, pasinaudojo ar kitų asmenų labai panaudojo informaciją apie kito žmogaus privatų gyvenimą, jeigu tą informaciją jis sužinojo dėl savo tarnybos ar profesijos arba atlikdamas laikiną užduotį, arba ją surinko neteisėtai, baudžiamas viešaisiais darbais arba bauda, arba laisvės apribojimu, arba areštu, arba laisvės atėmimu iki trejų metų. Pažymėtina, kad baudžiamoji byla šiuo atveju keliami tais atvejais, jeigu yra nukentėjusio asmens skundas ar jo teisėto atstovo pareiškimas, ar prokuroro reikalavimas.

Advokatų kontora *Sutkienė, Pilkauskas ir partneriai* yra viena didžiausių advokatų kontorų Lietuvoje. Ilgametę patirtį turinti kontora teikia profesionalias teises paslaugas visose verslo teisės srityse. Kontora jau daugiau nei penkerius metus bendradarbiauja su pirmaujančiomis bei viešomis didžiausių advokatų kontorų *Latvijoje Loze, Grunte & Cers* ir *Estijoje – Tark & Co.*

Advokatų kontora *Sutkienė, Pilkauskas ir partneriai* drauge su estų ir latvių advokatų kontoromis, siekdamos ir toliau sėkmingai plėtoti ilgametį bendradarbiavimą, įsteigė verslo teisės aljansą TLS Alliance. 2008 m. TLS Alliance strateginiu partneriu Baltarusijoje tapo advokatų kontora *Vlasova Mikhel & Partners*. Baltijos šalyse pirmaujančio verslo teisės aljanso narių susijungimas į TLS Alliance suteikia galimybę teikti dar geriau klientų poreikius atitinkančias profesionalias teises paslaugas visose Baltijos šalyse ir Baltarusijoje. TLS Alliance tinklui priklausančiose advokatų kontorose dirba daugiau nei 120 profesionalių teisininkų.

SUTKIENE
PILKAUSKAS
& PARTNERS

LOZE
GRUNTE
& CERS

TARK & Co

¹ Plačiau: R.Anderson. Patient confidentiality and central databases. <http://www.cl.cam.ac.uk/~rja14/Papers/bjgp.pdf>; Confidentiality. NHS Code of Practice. www.doh.gov.uk/; С.Г.Стеценко. Медицинское право. С-П. 2004.

² Plačiau žr. Lietuvos Respublikos sveikatos sistemos įstatymo 52 straipsnį, Lietuvos Respublikos pacientų teisių ir žalos sveikatai atlyginimo įstatymą, Lietuvos Respublikos visuomenės informavimo įstatymą.

³ Žin., 1996, Nr. 63 - 1479

⁴ Žin., 1994, Nr. 63 - 1231

⁵ Žin., 1999, Nr. 109 - 1395